

11. Pešina, J. 1933. *Školtvi na Podkarpatské Rusi v přítomnosti*. Praha: Statní nakladatelství v Praze.

УДК 373.5.016:821.161.2]:37.091.4(045)

ПАРТНЕРСЬКА МОДЕЛЬ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ В МЕТОДИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ В. ШУЛЯРА

Удовиченко Л. М.

PARTNERSHIP MODEL OF LITERARY EDUCATION IN V. SHULYAR'S METHODOLOGICAL CONCEPT

Udovychenko Larysa

У статті представлено аналітичний огляд монографії Василя Шуляра «Навчання літератури у співпраці», присвяченої технології кооперативного навчання в контексті компетентнісної літературної освіти в Новій українській школі. Підтверджено актуальність теми, проаналізовано структуру та зміст праці, відзначено її теоретичну глибину та практичну цінність. Надано рекомендації щодо подальших напрямів розвитку дослідження.

Ключові слова: кооперативне навчання, літературна освіта, компетентнісний підхід, ключові компетентності, учні-читачі, компетентнісно орієнтовані завдання, Нова українська школа, методика літератури.

This article provides an analytical review of Vasyl Shulyar's monograph «Teaching Literature in Cooperation», which focuses on the technology of cooperative learning within the framework of competency-based literary education in the New Ukrainian School. The relevance of the topic is highlighted, and the structure and content of the work are analyzed, noting its theoretical depth and practical value. Recommendations for future research directions are also provided. The monograph systematically explores the concept of cooperative learning for NUS, offering valuable methodological materials to help teachers achieve educational goals and transform literature lessons into opportunities for research, dialogue, and discovery. The work demonstrates how cooperative learning can enhance students' understanding of texts, develop empathy, and improve argumentation skills. Key achievements of the monograph include the development of a comprehensive methodology for using flashcards and visual aids, the creation of competency-based exercises for various forms of cooperative work, and the implementation of original methodological models for literature classes based on numerous literary works. The author effectively synthesizes existing research with novel approaches, offering new practical learning situations. The study is deemed a valuable contribution to the methodology of literature education, providing a solid foundation for future research and methodological developments.

Keywords: Cooperative learning, literary education, competency-based approach, key competencies, student-readers, competency-oriented tasks, New Ukrainian School, teaching methodology.

Упродовж останніх десятиліть питання компетентнісної літературної

освіти посідають важливе місце в освітньому дискурсі України. До їх обговорення активно долучаються не лише науковці й педагоги, а й широка громадськість, що свідчить про усвідомлення необхідності трансформації освітнього процесу відповідно до викликів сучасності.

На розв'язання цих проблем спрямована серія методичних видань *«Методика літератури, умотивована любов'ю»*, автором і укладачем якої є знаний український учений-методист Василь Іванович Шуляр.

Книги цієї серії є не лише теоретично обґрунтованими, а й практично зорієнтованими. Вони спрямовані на формування високого рівня методичної компетентності вчителя-словесника та створення ефективного освітнього простору для особистісного зростання учнівства.

Продовження серії новими напрацюваннями, присвяченими методиці кооперативного навчання, є не лише логічним, а й надзвичайно актуальним кроком. Автор переконливо аргументує необхідність відходу від авторитарної моделі викладання, яка сприймає юних читачів як пасивні об'єкти освітнього впливу, а тому пропонує технологію *«Навчання у співпраці»*, за умови впровадження якої учнівство буде брати повноправну участь в освітньому процесі.

Монографія є надзвичайно актуальною в умовах освітньої реформи та переходу до НУШ, коли кооперативне навчання розглядається як природний засіб активізації учнівського пізнання: автор показує, що у співпраці школярі глибше осмислюють текст, розвивають емпатію та вміння аргументовано висловлювати позицію. У монографії автор уважно аналізує сучасні виклики освіти (цифровізацію, падіння мотивації до читання тощо), і наголошує, що *«навчання літератури у співпраці... може стати ефективним засобом залучення школярів до глибокого осмислення художніх текстів»* [1, с. 17].

У першому розділі монографії – «Теоретичні основи технології» – автор обґрунтовує необхідність діалогічної взаємодії на уроках літератури, що сприяє глибшому розумінню художнього твору, формуванню емоційного інтелекту, розвитку інтерпретаційної свідомості та естетичного смаку читачів.

Висвітлюючи роль учителя як фасилітатора освітнього діалогу, В. Шуляр фактично пропонує переосмислити функцію учителів літератури, що корелює з вимогами компетентнісного підходу, закладеного в Державному стандарті базової середньої освіти (2020) [2].

Автор також глибоко аналізує конкретні педагогічні технології, серед яких особливо виокремлюються інтерактивні та кооперативні. Ці технології розглядаються як способи організації гуманістичного освітнього простору, в якому учнівство почувається вільним, відповідальним і активно залученим.

Важливим аспектом роботи є врахування новітніх досліджень у галузі педагогіки співпраці [3; 4; 5]. Монографія також містить огляд українських праць з кооперативного навчання: зокрема, технології діалогічного навчання О. Ісаєвої (2003) та Г. Токмань (2007), моделі лінгводидактичної кооперації В. Сидоренко (2014), підготовки вчителів до впровадження кооперативних технологій М. Байди (2016), узагальнення практик впровадження кооперативного навчання в школах О. Пометун та Н. Гупана (2017) тощо. Автор апелює також до теорій, що вже стали класичними. Зокрема, він посиляється на метааналіз Д. Джонсона, Р. Джонсона та К. Смітта (1991) [6], згідно з яким групова співпраця забезпечує значний індивідуальний поступ кожного учня. Такий огляд демонструє глибоку обізнаність В. Шуляра з науковими дослідженнями та проблемами в обраній царині методики, та робить монографію релевантною не лише для вітчизняних учителів-словесників, а й для ширшого кола дослідників освітнього процесу.

Водночас монографія розвиває ці ідеї далі: запропонована авторська технологія *«Навчання літератури у співпраці»* більш повно враховує жанрові особливості літератури та специфіку компетентнісної освіти. Таким чином, робота Василя Шуляра не лише узагальнює попередні результати, а й значно розширює їх, пропонуючи нові підходи і практичні навчальні ситуації.

Другий розділ – «Методичні основи конструювання літературного заняття» – містить рекомендації щодо побудови уроку: його методологічних засад, структури, прикладів компетентнісних вправ для різних форм парної і

групової роботи, порівняння традиційного уроку з уроком у співпраці, а також специфіки діалогічного спілкування. Зокрема, наведено типології діалогів і мовленнєвих ситуацій, розроблено компетентнісні завдання з використанням флеш-карток і описано комплексні підсумкові роботи (наприклад, за творами «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького, «Тигролови» Івана Багряного, «Катерина» Тараса Шевченка, «Русалонька» Ганса Андерсена, «Павутинка» Акутагави Рюноске тощо).

Пропонована технологія цілком узгоджується з принципами НУШ, де підкреслюється компетентнісний та партнерський підхід до навчання. Згідно з Концепцією НУШ [7], компетентність – це динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити навчальну діяльність. Нова школа також виокремлює набір ключових компетентностей (комунікація державною мовою, соціально-громадянська, обізнаність у сфері культури тощо). Монографія В. Шуляра спрямована на формування саме цих компетентностей: групова робота над аналізом та інтерпретацією художніх творів розвиває мовленнєву компетентність (комунікацію й уміння працювати в парах/групах), критичне мислення, емоційну чуттєвість і соціальні навички – ключові для громадянської і культурної освіченості.

Праця Василя Шуляра відкриває також широкі можливості для формування предметної (літературної) компетентності та наскрізних умінь учнівства. Автор систематично опікується розробкою компетентнісних завдань та методик, орієнтованих на різні рівні складності та форми співпраці. Як зазначено у вступі до монографії, кооперативне навчання літератури «сприяє глибшому осмисленню тексту, розвитку емпатії, навичок діалогу, співпраці, аргументації та побудови власної позиції» [1, с. 12]. Це слугує формуванню читачів, здатних критично інтерпретувати твори, обговорювати їх у групах та застосовувати знання в життєвому контексті. Так, у роботі запропоновано завдання, де учні у статичних або динамічних парах «взаємонавчаються» аналізувати текст, ставлячи і відповідаючи на питання один одному (так звана

технологія «один-із-одним»). Особливу роль відіграють розроблені флеш-картки і візуальні схеми з теорії літератури («Реалізм», «Портрет і його види» тощо), які допомагають конкретизувати поняття та стимулюють узагальнення.

Усі ці інструменти сприяють зростанню читацької активності, умінню знаходити аргументи та виражати власне розуміння. Зрештою, у висліді, навчання літератури за новою технологією забезпечує формування інтелектуально й емоційно компетентних читачів, що закладає підвалини для їх подальшого культурно-літературного розвитку.

Монографія вперше систематизує й представляє авторську концепцію технології «*Навчання літератури у співпраці*», яка є поєднанням гуманістичної педагогіки, взаємного навчання, цифрових елементів і міждисциплінарності. Її основними здобутками стали:

- розробка цілісної методики використання флеш-карток і візуальних листів з теоретико-літературними поняттями, що додає інноваційний ресурс до уроку літератури;
- створення зразків компетентнісних літературних завдань для різних типів співпраці (статичні та динамічні пари, варіативні групи-четвірки), що деталізує реалізацію діяльнісного підходу на практиці;
- упровадження оригінальних методичних моделей літературних занять на прикладі численних творів (від Тараса Шевченка до Григора Тютюнника). Ці моделі демонструють, як співпраця учнів підвищує ефективність вивчення художнього тексту.

Мова й стиль тексту відзначаються високим науковим рівнем: використано спеціалізовану термінологію (концепти *педагогічна технологія*, *компетентнісний підхід*, *кооперативні стратегії*, *статична/динамічна пара* тощо). Розділи й підрозділи чітко структурують матеріал, інформація подається послідовно та вдало ілюструється прикладами.

Водночас у оформленні є нетипові для наукових текстів елементи: автор використовує графічні символи, наприклад, емоджі 📖, 🔄, 🛠️ перед назвами

розділів, що не повністю відповідає академічному стилю, але, на нашу думку, надає тексту емоційного та інформаційного забарвлення, оживляючи його.

Позитивно, що автор систематично використовує списки й таблиці для структурування інформації. Загалом монографія є прикладом дослідження високого наукового рівня і вирізняється як теоретичною глибиною, так і широким спектром практичних застосувань.

Подальшим розвитком роботи, на нашу думку, могли б стати:

- *експериментальна апробація технології*: доцільно провести емпіричне дослідження у школах, порівнявши результати учнів у групах з традиційним і корпоративним форматами навчання. Це дасть змогу оцінити ефективність корпоративного підходу кількісно та якісно;
- *поширення на інші курси*: адаптувати технологію кооперативного навчання до інших гуманітарних предметів (мовні курси, зарубіжна література, мистецтво тощо), враховуючи специфіку кожного;
- *інтеграція IT-інструментів*: вивчити можливості застосування сучасних цифрових технологій для організації співпраці (наприклад, онлайн-сесії в сервісах відеоконференцій, робота над спільними документами тощо), що актуально для дистанційного та змішаного навчання;
- *професійний розвиток учителів*: розробити програми підвищення кваліфікації з використання технології «навчання літератури у співпраці», зокрема методичні тренінги з навичками фасилітації групової роботи й формування партнерського середовища на уроці.

Все сказане вище дозволяє обґрунтовано стверджувати, що монографія В. І. Шуляра «Навчання літератури у співпраці» є ґрунтовним аналітично-практичним дослідженням, яке успішно об'єднує теорію і практику навчання літератури. Автор представляє цілісну технологію, що відповідає сучасним потребам освіти та принципам Нової української школи, і показує шляхи її впровадження в освітній процес. Важливо, що робота містить конкретні методичні розробки (моделі уроків, компетентнісні завдання, флеш-картки), які збагатять методичний арсенал учителя.

Загалом ця праця є цінним внеском у розвиток методики навчання літератури і може стати основою для подальших дослідницьких робіт і методичних напрацювань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шуляр В. І. Навчання літератури у співпраці: практико-орієнтована монографія. Миколаїв: Центр редакційно-видавничої діяльності МОІППО, 2025. 240 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>.
3. Slavin R. E. Cooperative learning: Theory, research, and practice. Boston: Allyn & Bacon, 1995. 194 p.
4. Johnson D. W., Johnson R. T. An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning. *Educational Researcher*. 2009. № 38. P. 365–379. DOI: <https://doi.org/10.3102/0013189X09339057>.
5. Kagan S., Kagan M. Cooperative Learning. San Clemente, CA: Kagan Cooperative Learning, 2015. 528 p.
6. Johnson D. W., Johnson R. T., Smith K. A. Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity. Washington, DC: The George Washington University, School of Education and Human Development, 1991. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 4. 152 p.
7. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.

References

1. Shuliar, V. I. 2025. *Navchannia literatury u spivpratsi: praktyko-orientovana monohrafiia* [Teaching Literature in Cooperation: A Practice-Oriented Monograph]. Mykolaiv: Tsentri redaktsiino-vydavnychoi diialnosti MOIPPO.
2. Kabinet Ministriv Ukrainy. 2020. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State Standard of Basic Secondary Education]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [Accessed 18 May 2025].
3. Slavin, R. E. 1995. *Cooperative learning: Theory, research, and practice*. Boston: Allyn & Bacon.
4. Johnson, D. W. and Johnson, R. T. 2009. An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. *Educational Researcher*, 38, pp. 365–379. Available at: <https://doi.org/10.3102/0013189X09339057>.
5. Kagan, S. and Kagan, M. 2015. *Cooperative Learning*. San Clemente, CA: Kagan Cooperative Learning.
6. Johnson, D. W., Johnson, R. T. and Smith, K. A. 1991. *Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity*. Washington, DC: The George Washington University, School of Education and Human Development. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 4.
7. *Nova ukrainska shkola: osnovy standartu osvity* [New Ukrainian School: Foundations of the Education Standard]. 2016. Lviv.